

Sam Bogaerts voorzag zijn keuze van deze commentaar:

In het *NRC-Handelsblad* van 5 januari schreef Pieter Kottman naar aanleiding van het overlijden van Heiner Müller: 'Ik durf te voorspellen dat Müllers werk, anders dan gebruikelijk na de dood van een schrijver, nauwelijks nog uitgevoerd gaat worden.'

Zo'n onnozele veronderstelling treft mij van voor én van achter. Van voor, omdat een beetje steun (beschouwing, inzicht, analyse, waardebepaling anders dan oppervlakkig,...) van professionele toneelkijzers de theatermakers kan helpen om 'moeilijke' teksten en onderwerpen toegankelijk te maken voor een breder publiek. Van achter, omdat het zinnetje impliceert dat wie ooit werk van Müller geënsce-neerd heeft, zich liet leiden door een modieuze trend.

Gelukkig ben ik goed gepantserd tegen kinderlijk geweld. Van voor, door de boekjes *Gesammelte Irrtümer* (*Verzamelde vergissingen*; of is *Gesprokkelde stommiteiten* in dit verband een betere vertaling?), drie bundels vraaggesprekken met Müller, die ik elke professionele toneelkijker die het werk van Müller alleen maar cynisch en hermetisch vindt van harte aanbeveel als wc-lectuur; van achter door mijn slagzin 'Ik ben zo wijs en zo slim als mijn toehoorder (-schouwer) kan begrijpen'.

Het fragment dat ik heb gekozen komt uit *Anatomie Titus*. Voor mij is het de poëtische samenvatting van een oeuvre.

GRAS BARST DE STEEN DE MUREN KRIJGEN KNOPPEN
DE FUNDAMENTEN ZWETEN SLAVENBLOED
ROOFKATTENADEM WAAIT IN HET PARLEMENT
MET HETE WOLK MET STANK VAN KADAVER
HYENASCHADUW WAART EN GIERVLUCHT
DOOR DE LANEN EN BEVLEKT DE ZEGEZUILEN
DE PANTERS SPRINGEN GELUIDLOOS DOOR DE BANKEN
ALLES WORDT OEVER WACHT OP ZEE
IN DE MODDER VAN DE RIOLERING TROMPETTEN
DE DODE OLIFANTEN VAN HANNIBAL
DE SPIONNEN VAN ATILLA STAPPEN ALS TOERISTEN
DOOR DE MUSEA EN BIJTEN IN HET MARMER
METEN DE KERKEN OP VOOR PAARDESTALLEN
EN DWALEN GULZIG DOOR DE SUPERMARKT
DE ROOF VAN DE KOLONIËN DIE OVER EEN JAAR
DE HOEVEN VAN HUN PAARDEN ZULLEN KUSSEN
THUISHALEND IN HET NIETS DE EERSTE WERELD

Uit: Heiner Müller, *Anatomie Titus Fall of Rome*.
Vertaling: Sam Bogaerts

Ivo van Hove bezorgde ons de beginregels van *Wolokolamsker Chaussee 1*

Russische openbaring

*We lagen tussen Moskou en Berlijn
In de rug een woud voor ons een stroom
Tweeduizend kilometer verder Berlijn
Honderdtwintig kilometer Moskou
In schuttersputten uit bevroren slijk
En wachtend op het bevel tot de aanval
En op de eerste sneeuw En op de Duitsers
Overdag hoorden we het front 's nachts zagen we het
De Duitsers hadden waaraan het ons ontbrak tanks vliegtuigen de
hoogmoed van de overwinnaar
Mijn soldaten hadden angst niets meer*

Uit: Heiner Müller, *Wolokolamsker Chaussee 1: Russische Eröffnung*.
Vertaling: Ivo van Hove

Pol Dehert wist meteen welk tekstfragment hij wou laten afdrucken: de eerste paragraaf uit *De opdracht*.

Galloudec aan Antoine. Ik schrijf deze brief op mijn sterfbed. Ik schrijf namens mijzelf en namens burger Sasportas die opgehangen is in Port Royal. Ik deel u mee dat wij de opdracht terug moeten geven, die de Conventie ons via u gegeven heeft, omdat wij niet in staat zijn geweest de opdracht te voltooien. Misschien kunnen anderen meer uitrichten. Van Debuissou zult u niets meer horen, hij maakt het goed. Met verraders schijnt het goed te gaan als de volkeren in bloed waden. Zo steekt de wereld in elkaar en het is niet goed zo. Mijn excuses voor het handschrift; ze hebben mij een been afgezet en ik heb koorts terwijl ik u dit schrijf. Ik hoop dat deze brief u in goede gezondheid aantreft en verblijf met republikeinse groet.

Uit: Heiner Müller, *De Opdracht. Herinnering aan een revolutie*.
Vertaling: Marcel Otten